

НЕЛІНІЙНИЙ ПІДХІД ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ ДО ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

NONLINEAR APPROACH AS ONE OF METHODOLOGICAL ORIENTATIONS TO FORMATION OF INFORMATION-ANALYTICAL COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN ACCOUNTING AND TAXATION IN THE COURSE OF THE PROFESSIONAL READINESS

Висвітлено проблему осмислення методологічних засад постмодерністської педагогіки. З'ясовано значення концепту «нелінійність» та досліджено потенціал нелінійного підходу в освіті. Пропонується враховувати нелінійність особистості людини, а методологічні орієнтири до формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутнього фахівця з обліку й оподаткування здійснювати в контексті основних положень нелінійного підходу.

Ключові слова: нелінійне мислення, нелінійний підхід, постмодерністська педагогіка.

Освещена проблема осмысления методологических основ постмодернистской педагогики. Выяснено значение концепта «нелинейность» и исследован потенциал нелинейного подхода в образовании. Предлагается учитывать нелинейность личности человека, а методологические ориентиры к формированию информационно-аналитической компетентности будущего специали-

ста по учету и налогообложению осуществляться в контексте основных положений нелинейного подхода.

Ключевые слова: нелинейное мышление, нелинейный подход, постмодернистская педагогика.

The problem of understanding the methodological foundations of postmodern pedagogy is covered. The significance of the concept "nonlinearity" is clarified and the potential of the nonlinear approach in education is investigated. It is suggested to consider nonlinearity of the identity of the person, and to carry out methodological reference points to formation of information and analytical competence of future specialist in account and the taxation in the context of basic provisions of nonlinear approach.

Key words: nonlinear thinking, nonlinear approach, postmodern pedagogy.

УДК 378.147

Шевченко В.М.,

канд. наук з держ. упр., доцент,
докторант кафедри педагогіки
та психології

Університету імені Альфреда Нобеля

Постановка проблеми в загальному вигляді. Прагнення України адаптуватися до європейських стандартів в освіті викликає необхідність першочергового вирішення таких ключових питань, як визначення місця вищої освіти в сучасному світі та її зміни, а отже, і пов'язаної із цим модернізації освітніх структур, упровадження новітніх технологій в освітній процес та вдосконалення методики викладання.

Водночас соціальні очікування, пов'язані з вищою освітою, характеризуються більш високими показниками якості освіти, зумовленими інформаційним розвитком суспільства, домінуванням інформації в усіх галузях господарства, політики, освіти й науки. Використання інформаційних технологій у вирішенні професійних завдань на сьогодні стає невід'ємною частиною діяльності фахівця будь-якої галузі. Стрімка динаміка процесів і явищ навколишнього світу, збільшення щільності інформаційного простору, постійне оновлення інформації, робота з аналітичними програмами та сучасним обладнанням приводять до того, що формування інформаційно-аналітичної компетентності набуває особливої значущості для майбутніх фахівців з обліку й оподаткування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовне вивчення широкого кола джерел і наукових праць свідчить про те, що проблему

аналізу й розвитку професійної підготовки сучасного фахівця розглядали Дж. Равен, В. Хутмахер, С.У. Гончаренко, І.А. Зимня, Т.В. Іванова, Н.Л. Коломінський, К.В. Корсак, А.К. Маркова, Н.Г. Ничкало, А.В. Хуторської, С.Є. Шишов та інші вчені [1–11]. Методологічні засади економічної освіти проаналізовано в працях В.А. Євтушевського, Е.М. Грищенко, А.М. Колота, А.Ф. Павленка та інших авторів [12–15]. Аспекти професійної підготовки та складники професійної освіти розкриваються в дослідженнях А.М. Алексюка, В.П. Андрущенко, В.П. Безпалька, В.І. Бондара, В.Г. Галузинського, М.Б. Євтуха, В.А. Козакова, В.І. Лозової, В.І. Лугового та інших науковців [16–23].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, незважаючи на вагомі результати досліджень названих авторів, проблема формування професійної підготовки майбутніх фахівців з обліку та оподаткування в інформаційну епоху й часи розвитку новітніх технологій залишається поза увагою науковців. Окрім того, у системі професійної підготовки існує суперечність між нагальною потребою суспільства у фахівцях з обліку й оподаткування, здатних оцінювати, аналізувати та ефективно застосовувати інформацію у своїй професійній діяльності, і реальним рівнем їх підготовки.

Мета статті. Отже, прискорений розвиток інформаційного суспільства та низький рівень

конкурентоспроможності у вітчизняних випускників закладів вищої освіти на міжнародному ринку праці визначають специфіку сучасних проблем суспільства. Їх дослідження та визначення методологічних орієнтирів до формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх фахівців з обліку та оподаткування в процесі професійної підготовки визначили мету публікації.

Виклад основного матеріалу. Теоретичний аналіз наукових джерел показав, що в реформуванні освіти в Україні значною мірою має враховуватись об'єктивний вплив загальних для сучасної цивілізації тенденцій розвитку. Ці тенденції зумовлені, з одного боку, розвитком науки, технологій, виробництва, що приводить до формування загального світового економічного простору, планетарного інформаційного поля та інтенсивного обміну результатами матеріальної й духовної діяльності, а з іншого – формуванням позитивних умов для індивідуального розвитку особистості та її самореалізації у світі. Це твердження корелюється з прогностичним аналізом тенденцій розвитку освіти, здійсненим В.П. Андрущенком, який підкреслює пріоритетність освіти, від розвитку якої багато в чому залежить вигляд майбутнього суспільства, культури й особистості [24, с. 11]. Проте в інтелектуальній історії людства відома тісна взаємодія філософії та педагогіки. Так, будь-яка педагогічна система завжди мала своїм підґрунтям певну філософську систему, а будь-яка філософська система як прикладне втілення реалізувалася через педагогічні принципи та ідеї [24, с. 6–7].

Розвиток технічних засобів масової комунікації (комп'ютерної техніки, телебачення, інформатики, відеотехніки) сприяв виникненню постмодернізму. Постмодернізм моделював не реальну дійсність, а «другу дійсність» – штучну, що являє собою продукти інформаційних технологій, та прагнув створити принципово нове середовище (віртуальну реальність) і спосіб відносин із нею (інтерактивність). Сучасний стан і тенденції подальшого розвитку постмодернізму дають змогу розглядати його як світогляд *інформаційного суспільства*, головною відмінною рисою якого є *плюралізм*, тобто допущення одночасного співіснування різноманітних позицій [25, с. 175].

Дослідники постмодернізму зазначають, що нова «постмодерністська» педагогіка повинна будуватися на іншій аксіології (де основу утворює складне з'єднання цінностей індивідуальності та спільноти), на іншій соціальній і науковій картині світу, яка уникає класичних дихотомій типу «людина – суспільство», «об'єкт – суб'єкт», «мислення – діяльність», «причина – наслідок» тощо [26, с. 132].

На думку американських постмодерністів А. Ортштейна та Ф. Гункінс, світ перебуває в процесі становлення, тому зміст освіти – також онов-

люване поняття [27, с. 188]. Дж. Кінчелоу вважає, що постмодерністська освіта вимагає «постформального мислення», основними рисами якого є не відтворення знань, а «виробництво власних знань», відкриття в собі нових можливостей, самореалізація свого потенціалу (інсайт), нелінійне розуміння причинності [28, с. 26].

Вітчизняні філософи розглядають постмодернізм як пошук відповідей на ті виклики, які відбулися в другій половині ХХ століття, як із боку науки, так і з боку системи освіти. До викликів, які висуваються світом до нашої цивілізації, варто віднести ті кризи й трансформації, які пов'язані з нестабільністю, нелінійністю нашого світу. Ідея нелінійності проникла в усі сфери культури та суспільства [25, с. 180].

Л.С. Горбунова вважає: «Людська діяльність у контексті виникнення нового, інформаційно-комунікативного способу розвитку з необхідністю здобуває нелінійний, інноваційно-циклічний характер. Змінюється її зміст: з діяльності активного суб'єкта епохи модерну, що агресивно завойовує світ, вона перетворюється на діяльність креативного комунікативного конструювання нових активних нелінійних середовищ, складних реальностей, що перетинаються та взаємно відтворюються» [29].

Так постмодернізм поставив у центр своєї філософії *нелінійність мислення*, позиціонувавши її як сукупність комунікаційних актів, таких як дискурс, і виділивши поряд із поверхневими структурами глибинні способи мислення й думки. Постмодерністський спосіб мислення виявився співзвучним глобальним інформаційним технологіям, які привчили користувачів комп'ютерів та Інтернету не тільки до електронних форм комунікації, а й до нових форм роботи з текстами в електронному вигляді, зокрема, до інтертекстуальності, до дискурсу в межах глобальної інформаційної мережі [25, с. 171]. Як стверджує М.А. Ожеван, унаслідок цього освіта втрачає свою лінійну монологічність і визначеність у вимірах часу й простору, набуваючи натомість нелінійної діалогічності, полілогічності, притаманних їй традиційно [30, с. 29].

Проте саме людина, як вважає Н.В. Кочубей, є найбільш нелінійною системою, а її рефлексивність, здатність до самоаналізу, до особистісного самовибудовування є проявами цієї нелінійності. Тому сучасна освіта повинна враховувати *нелінійність особистості людини* та навчати способів оптимального й спрямованого впливу на себе – нелінійного мислення [31, с. 33]. Стосовно нелінійного мислення в освіті дослідник вважає, що такий тип мислення передбачає розгляд її як складної багатоваріантної системи. З огляду на це освітній процес має бути зорієнтований не стільки на запам'ятовування фактів, скільки на формування здатності до виведення, відтворення обставин, за яких факти виявляють себе. Знання не є сумою

істин, вони варіативні, можливісні [32, с. 204–205].

На переконання І.М. Предборської, нелінійний підхід в освіті може реалізовуватися в декількох напрямках. По-перше, відбуваються світоглядні зрушення в системі освіти, як наслідок, засадничим підходом до виховання та навчання в контексті нелінійності стає формування цілісного бачення світу, яке має реалізуватися через відчуття особистісної співпричетності й відповідальності, імовірнісне сприйняття та діалогічність процесів пізнання. По-друге, змінюється розуміння сутності людини. Сьогодні відбувається своєрідне антропологічне зрушення в новій парадигмі освіти. *Мета та зміст освітньої діяльності визначаються потребою в підготовці людини до життя.* Для цього необхідні глибокі професійні навички, навченість конкретних видів знань та перехід від уже засвоєної діяльності до більш складної, здатність до вироблення нових видів діяльності й постійного самовдосконалення шляхом самонавчання [33, с. 24].

Висновки. Отже, аналіз філософсько-педагогічних досліджень із цієї проблеми показав, що розвиток інноваційних процесів в освіті є об'єктивною закономірністю, що зумовлюється інтенсивним упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери життя людини. Розвиток технічних засобів масової комунікації сприяв виникненню постмодернізму, подальший розвиток якого можна розглядати як світогляд інформаційного суспільства.

Таким чином, в умовах інформаційного суспільства відбувається перехід до освітньої системи, орієнтованої на формування інноваційної людини, яка постійно перебуває в стані пошуку, здатна самостійно ухвалювати нестандартні рішення, є винахідливою, творчою особистістю. У свою чергу оновлення змісту сучасної освіти та гуманістично орієнтований характер взаємодії учасників навчально-виховного процесу вимагають створення відносно простого й водночас максимально універсального інструментарію здійснення особистісного та професійного розвитку майбутнього фахівця. Такий інструментарій має розкрити структуру цього розвитку і його динаміку в інноваційних технологіях навчання, у моделюванні самого освітнього середовища, набуваючи нелінійної діалогічності та полілогічності. У цьому контексті варто переглянути основні компоненти освіти (зміст, форми, методи, технології навчання й методичне забезпечення), які мають реалізуватися з використанням інформаційних технологій та трансформуватися в компетентності, що забезпечать швидке реагування на запити часу.

З огляду на те, що в контексті інформаційно-комунікативного розвитку людська діяльність здобуває нелінійний характер, а також зважаючи на виклики сучасного світу стосовно виховання в

майбутнього фахівця самостійного та відповідального ставлення до розв'язання професійно-життєвих проблем, варто враховувати нелінійність особистості людини, а методологічні орієнтири до формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутнього фахівця з обліку й оподаткування, на нашу думку, доцільно здійснювати в контексті основних положень нелінійного підходу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация. М.: Когито-Центр, 2002. 396 с.
2. Hutmacher W. Key competencies in Europe. A Secondary Education for Europe Project: Report of the Symposium (Berne, Switzerland, 27–30.03.1996). Strasbourg: Council for Cultural Cooperation, 1997. P. 50–53.
3. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. К.; Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2010. 308 с.
4. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 40 с.
5. Іванова Т.В. Культура педагогічного менеджменту викладача ВНЗ непедагогічного профілю: посібник. К.: Педагогічна думка, 2012. 137 с.
6. Коломінський Н.Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект): автореф. дис. ... докт. психол. наук: 19.00.05; Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України. К., 2001. 37 с.
7. Korsak K.V. Ukraine: Systeme of Higher Education. Student Handbook. A directory of courses and institutions in higher education for countries not members of the European Union. Strasbourg: Council of Europe Press, 1996. P. 10–20.
8. Маркова А.К. Психологія професіоналізму. М.: Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. 312 с.
9. Ничкало Н.Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2001. Вип. 1. С. 9–22.
10. Хуторской А.В. Компетентностный подход в обучении: науч.-метод. пособие. М.: Эйдос; Изд-во Института образования человека, 2013. 73 с.
11. Шишов С.Е. Концептуальные проблемы мониторинга качества образования. М.: НЦСиМО, 2008. 404 с.
12. Управління інноваціями в сучасній організації / за ред. В.А. Євтушевського. К.: Нічлава, 2006. 59 с.
13. Економічні та соціальні аспекти ефективного розвитку вищої школи: монографія / за заг. ред. Е.М. Грищенка. К.: Педагогічна думка, 2015. 480 с.
14. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: монографія / А.М. Колот, О.А. Грішнова та ін.; за наук. ред. А.М. Колота. К.: КНЕУ, 2012. 501 с.
15. Павленко А.Ф. Університетська автономія в системі конкурентоспроможного розвитку вищої освіти. Університетська освіта. 2011. № 1. С. 6–13.

16. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник для студ., асп. та молодих викладачів вищ. навч. закл. К.: Либідь, 1998. 560 с.
17. Андрущенко В.П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю. К.: Знання України, 2004. 804 с.
18. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии образования. М.: Педагогика, 1995. 100 с.
19. Бондар В.І., Шапошнікова І.М. Адаптивне навчання студентів як передумова реалізації компетентнісного підходу до професійної підготовки вчителя. Рідна школа. 2013. № 11. С. 36–41.
20. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Основи педагогіки і психології вищої школи в Україні. К.: YNEA, 1995. 168 с.
21. Психологія діяльності та навчальний менеджмент: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисципліни / В.А. Козаков, М.В. Артюшина, О.М. Котикова та ін.; за заг. ред. В.А. Козакова. К.: КНЕУ, 2003. 829 с.
22. Лекції з педагогіки вищої школи: навч. посібник / за ред. В.І. Лозової. Х.: ОВС, 2006. 496 с.
23. Луговий В.І. Управління освітою: навч. посібник для слухачів, асп., докторантів спец. «Державне управління». К.: Вид-во УАДУ, 1997. 302 с.
24. Андрущенко В.П. Історія соціальної філософії. Західноєвропейський контекст. К.: Тандем, 2000. 416 с.
25. Зінченко В.В. Соціокультурна глобалізація, трансформації наукового знання і постмодерна парадигма в соціальній філософії освіти. Філософія освіти. 2013. № 1(12). С. 162–185.
26. Žižek S. The Ticklish Subject. The Absent Centre of Political Ontology. London: Verso, 2010. P. 128–143.
27. Ornstein A.C., Hunkins F.P. Curriculum: Foundations, Principles, and Issues. Needham: Heights, MA, 2003. 312 p.
28. Kincheloe J. Toward a critical politics of teacher thinking: Mapping the postmodern. Westport, Connecticut: Bergin and Garvey, 1993. 262 p.
29. Горбунова Л.С. Складне мислення як відповідь на виклик епохи. Філософія освіти. 2007. № 1(6). С. 40–54.
30. Ожеван М.А. Комунікативна модель освіти в епоху нелінійного мислення. Вища освіта України. 2003. № 3. С. 29–35.
31. Кочубей Н.В. Нелінійне мислення в освіті. Філософські абрисы сучасної освіти: монографія / І.М. Предборська, Г.В. Вишинська, В.О. Гайдено, Г.С. Гамрецька та ін.; за заг. ред. І.М. Предборської. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. С. 29–41.
32. Кочубей Н.В. Синергетические концепты и нелинейные контексты: монографія. Суми: ВТД «Университетская книга», 2009. 236 с.
33. Предборська І.М. Філософські основи нової парадигми освіти. Філософські абрисы сучасної освіти: монографія / І.М. Предборська, Г.В. Вишинська, В.О. Гайдено, Г.С. Гамрецька та ін.; за заг. ред. І.М. Предборської. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. С. 21–29.